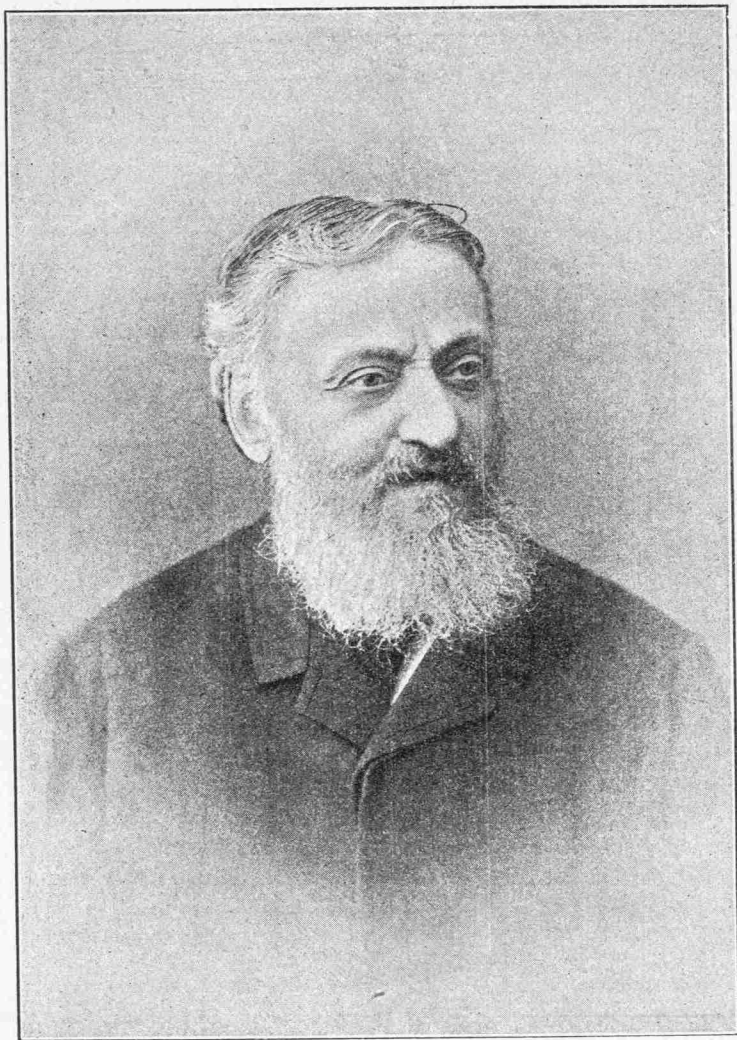

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ὅσοι ἀπὸ τοῦς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίας δὲν ἀμείλησαν ν' ἀναγνώσουν τὰ «Ποιητικὰ ἔργα» τοῦ Μαρκοῦ, ὅσοι, μὲ τὴν ἀξιολύμωσιν ἐκείνην

σθηκαν τὸν γενναῖον ἐνθουσιασμό τους, δὲν ἔχουν παρὰ ν' ἀνιστορήσουν πάλι ἐς τὴ φαντασία τους τὴν ἐντύπωσιν ὅπου ἔλαβαν, καὶ βέβαια δὲν θὰ

περιέργεια καὶ τὸν πόθο, ποῦ ξυπνᾷ ἐς τὴν ψυχὴν μας κάθε θερμὴ πνευματικὴ ἐργασία, νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ποῦ τὴν ἔπλασε; ἐσυνόδευσαν τὴν ἀνάγνωσιν μὲ ὅσα ἐγράφησαν γιὰ τὸν Μαρκοῦ εἰς ταῖς Μελέταις τοῦ Παλαμά, τοῦ Μητσάκη καὶ ἄλλων, καὶ ἐσυμμερί-

τοῦς λείπη πολὺ γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἦθος του. Ὁ Μαρκοῦ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοῦς ὀλίγους ἐκλεκτοὺς συγγραφεῖς, ποῦ τὰ ἔργα τους τίποτε δὲν ἔχουν νὰ μὴν ἀρμονίζῃ μὲ τὴν κοινὴ καθημερινή τους ἐνέργεια, καὶ αὐτὴ τίποτε πάλι δὲν ἔχει ποῦ, ἂν τοὺς πλησιάζῃς,

ἤθελε σοῦ χαλάσῃ τὴν ἰδανικὴν ὠραιότητα τῆς εἰκόνης, ὅπου ἔπλασε ἡ φαντασία σου ἀναγυλίζοντας εἰς τὰ κάλλη τῆς τέχνης των.

Τῆς ἀπλῆς καὶ γαληνῆς του ζωῆς ταῖς ὀλιγαῖς ἱστορικαῖς λεπτομέρειαις καὶ ἄλλοι ἐσημείωσαν μὲ ἀρκετὴν ἐπιμέλεια. Εἶδε τὸ φῶς ἐς τὴν Κεφαλληνία τὸ 1826. Ἡ οἰκογενεὰ του, εὐγενικὴ καὶ μία ἀπὸ ταῖς ἀρχαιοτέρας τῆς Κερκύρας, ἦταν, ὡς φαίνεται, παλαιόθεν Ἰταλική, ἀλλ' ὁ πρῶτος ποῦ ἐπέρας* ἐκεῖ, ἱππότης Μαρκοράς, ἦλθε κατὰ τὴν παράδοσι ἀπὸ τὸ Ναύπλιον, καὶ κατόπι δὲν ἄργησαν ν' ἀσπασθοῦν εἰς τὴν Κέρκυρα τὴν πίστι τῆς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων. Ἀναφέρεται μεταξύ τῶν προγόνων του ἓνας Ἰωαννίκιος, λόγιος καὶ μεταφραστὴς ἑνὸς συγγράμματος τοῦ Ἀριστοτέλους* ἀλλ' ἐκεῖνος ὅπου ἐλάμπρυνε πρῶτος τὸ ὄνομά του εἰς τὰ γράμματα εἶναι ὁ πατέρας τοῦ Γερασίμου Γεώργιος, λόγιος γνωστός καὶ ἐς τὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου καὶ ἐς τὴν Εὐρώπῃ καὶ νομικὸς ἱκανώτατος. Ἐγραψε αὐτὸς διάφορα ἀξιόλογα νομικὰ καὶ θεολογικὰ συγγράμματα Γαλλικὰ καὶ Ἰταλικά, ἐδημοσίευσε καὶ Ἰταλικούς στίχους ὠραίους, καὶ ὑπηρέτησε πολλὰ ἔτη τὸ κράτος τῆς Ἑπτανήσου ὡς εἰσαγγελεύς, ὡς γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, ὡς μέλος τοῦ Ἀνωτάτου δικαστικοῦ Συμβουλίου.

Πρωιμώτατα ἔδειξε καὶ ὁ νέος Γεράσιμος τὴν ὀρμητικὴν καὶ ἀκαταμάχητην κλίσι του εἰς τὰ γράμματα καὶ ἐς τὴν ποίησι, καὶ ἔλαβε τὴν εὐτυχία ἐς τὸν ἀνθὸ τῆς πρώτης του ἡλικίας ν' ἀπαντηθῇ μὲ συντρόφους ἀξίους τῆς ἀγνῆς καὶ θερμῆς του καλλιτεχνικῆς διαθέσεως, τὸν Α. Μαυροῦσο, τὸν Καρ. Μάνεση, τὸν Περ. Κουαρτάνο καὶ ἄλλους. Ἐξεθύμιναν ὅλοι τὴν εὐγενικὴν τους ὁρμὴν γράφοντας ἢ αὐτοσχεδιάζοντας ἀκατάπαυτα στίχους γελαστικούς καὶ ἄλλα ποιητικὰ τους γυμνάσματα, καὶ δὲν ἄργησαν νὰ σχηματίσουν καὶ μία πρόχειρη δραματικὴν ἐταιρεία, ὅπου ἐπαρστανιναν κωμωδίας καὶ δράματα Ἰταλικά καὶ Ἑλληνικά. Ἦταν ὁ Μαρκοράς ὡσάν ἡ ψυχὴ τῆς ἀγαπητῆς καὶ πρόσχαρης συντροφίᾱς, καὶ ὁ θερμὸς ζῆλος τους δὲν ἔμεινε πρόσκαιρος, ἀλλὰ μάλιστα καθημερινῶς αὐξανε τόσο, ὥστε νὰ δυνηθοῦν νὰ παραστήσουν οἱ ἀξιόλογοι νέοι καὶ δράματα ἔξοχα, καθὼς εἶναι ὁ Κλαβίγος τοῦ Γκαίτε καὶ ἄλλα, εἰς τὸ δημόσιο Θέατρο τῆς Κερκύρας καὶ μὲ ἄκραν ἐπιτυχία. Ἐπαρστανινε ἐς τὸν Κλαβίγο ὁ Μαρκοράς τὸ μέρος τοῦ Beaumarchais καὶ πολλοὶ Κερκυραῖοι ἐνθουμούνται ἀκόμη τὸν ἄκρον ἐνθουσιασμό ποῦ ἐκινούσε ἐς τὸ πλῆθος ἡ ἐντύπωσις τῆς ζωντανῆς καὶ θερμῆς του ἀπαγγελίας. Ὅχι ὀλιγώτερο ἄρσσε τότε ἡ γνωστὴ καὶ ἀπὸ τοὺς γελαστικούς του στίχους φυσικώτατη χάρις του εἰς τὰ πλαστικά

μέρη τῶν κωμωδιῶν ποῦ ἐμετάφραζαν τότε μὲ ἀπλῇ γλῶσσα κατὰλληλῃ καὶ ἄλλοι ἀξιόλογοι, καὶ ὁ εὐφυὴς ἐκεῖνος καὶ σοφὸς λόγιος, ὁ Ἰωάννης Οἰκονομίδης. Ὁ σκοπὸς τῶν παραστάσεων ἦταν πάντοτε φιλανθρωπικός, καὶ ὁ Μαρκοράς, θερμὸς ὑπέρμαχος καὶ αὐτὸς τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν, δὲν ἔλειψε, ὥστερῃ ὅμως φορὰ, νὰ προσφέρῃ τὴν πολυτίμη συνδρομὴν του ἐς τὴν στιγμήν τοῦ γενναίου ἐνθουσιασμοῦ τοῦ λαοῦ γιὰ τὸν πολυστέναχτον ὑστερινὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης, ὅταν μὲ ἄλλους ἐκλεκτοὺς Κερκυραίους ἐπαράστησεν ἓνα ἀνέκδοτο δρᾶμα Κρητικῆς ὑποθέσεως, ποῦ εἶχε αὐτὸς ὁ ἴδιος στοματικῶς προσχεδιάσῃ καὶ ὁ Πέτρος Κουαρτάνος ἐσύνθεσε.

Ἐτελειοποίησε τὴν ἐκπαίδευσίν του καὶ ὁ Μαρκοράς, καθὼς τόσοι ἄλλοι Κερκυραῖοι καὶ Ἑπτανήσιοι τότε, ἐς τὴν Ἰταλία, ὅπου ἐπέραςε τὸ 1849 καὶ ἔμεινε ἕως τὸ 1852. Εἰς αὐτὴ τὴν εὐλογημένην γῆν, ὅπου τόση λατρεῖα ἔλαβε ἡ Τέχνη, ὅπου τόσοι μεγάλοι μας εὐτύχησαν νὰ λάβουν τὸ βάπτισμα τῆς πνευματικῆς των ἀναγεννήσεως, ἐκεῖ καὶ ὁ ποιητὴς μας ἔθρεψε καὶ ἐξωογόνησε ὅχι τόσο ἴσως τὴν ἀγάπην τῆς Νομικῆς ἐπιστήμης ποῦ ἐσπούδαζε καὶ δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ ἀσκήσῃ, ὅσο τὸν ἐμφυτον ἔρωτα τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ τὴν παλαιὰ του συμπάθεια πρὸς τὴν ἁρμονικώτατην γλῶσσαν ποῦ ἔγραφε καὶ γράφει ἀκόμη ὅχι ὀλιγώτερο τεχνικὰ παρὰ τὴ δικήν του¹. Καὶ βέβαια ἂν τὸ παράδειγμα τοῦ πατρός του καὶ ἡ ἐμφύχωσις τῶν ἀξίων του φίλων εἶχαν φυλάξῃ ζωντανὴν ἐς τὴν καρδιάν του ὡς τότε τὴν ἀγάπην του γιὰ τὴν Τέχνην, ἡ διαμονὴν του ἐς τὴν Ἰταλία πολὺ θὰ συνέργησε νὰ φανερωθῇ ἑξαστερότερα ἐς τὰ μάτια του ὁ δρόμος ποῦ τοῦ ἀνοίγε ἡ Φύσις* καὶ ὅμως μ' ὅλον τοῦτο καὶ τότε ἡ γλυκεῖα καὶ σεμνὴ του ψυχὴ ἤθελε ἴσως διστάσῃ, ἤθελε ἴσως χάσῃ τὸ θάρρος, ἂν εἰς τὴν Κέρκυρα, ὅπου ἐγύριζε γιὰ νὰ περάσῃ τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῆς ζωῆς του, δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος, ποῦ μὲ τὸ ἔξοχο πνεῦμα του, μὲ τὸν ὕψηλό του ἐνθουσιασμό γιὰ τὴν Τέχνην, μὲ τὴν γενναίαν του ἐμφύχωσιν, καὶ τὰ νεκρὰ ἀνάσταινε τότε, κατὰ τὴν ὠραίαν ἑκφρασί τοῦ μεγάλου τραγικοῦ τῆς Ἀγγλίας.

Τὸν ἔξοχον ὕμνωδὸν τῆς ἐλευθερίας μας εἶχε γνωρίσῃ ὁ Μαρκοράς καὶ εἶχε ἀγαπήσῃ θερμὰ πολὺ πρὶν περάσῃ ἐς τὴν Ἰταλία. Ἦταν ὁ Σολωμὸς γνώριμος τῆς οἰκογενείας καὶ φίλος ἐγκάρ-

(1) Διάφορα σύντομα Ἰταλικά ποιήματα ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε ὁ Μαρκοράς εἰς τὴν Κέρκυρα. Μεταξὺ τούτων δείγμα ὠραῖο τῆς θερμῆς του ἀγάπης καὶ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸν Σολωμὸν εἶναι ἡ ἀνέκδοτη μετάφρασις του τῶν ὀκταστίχων τῆς δεήσεως τῆς Μαρίας καὶ τοῦ δράματος τοῦ Λάμπρου τοῦ Σολωμοῦ.

διος του πατρός του, και μαρτυρούν αυτή τη θερμή τους αγάπη και το σέβας ακόμη του Σολωμού προς αυτόν δύο χαριτωμένα Ιταλικά γράμματα του ιδίου, το ένα του 1830, το άλλο του 1831, όταν ο Γεωργίος ήταν εισαγγελέας 'ς τήν Κεφαλληνία. «Και σύ τί κάνεις;» του έλεγε 'ς το πρώτο ο πολύτιμος φίλος, «γράφεις τίποτε; Είναι γλυκό μέσα 'ς τήν ήσυχία του μικρού δωματίου να καταστρώνη κανείς ό,τι μέσα λέγει ή καρδιά. Και ή ιδέα μόνη του επαίνου, όταν αυτός μάς παρουσιάζεται υπέρμετρος, ταράζει εκείνη τήν ήδονή, και κάποτε σπρώχνει και 'ς το χειρότερο. Αυτή ή ήδονή πρέπει να είναι αθόλωτη! Πόσο χαίρομαι ν' ακούω που δεν σε βασανίζει ο στοχασμός του νεωτερισμού εις τὰ γράμματα! Αν ή φύσις το θέλει, δεν θά ει- ναι κακό αν όχι, αλλάζοντας δρόμο, δεν θ' αλλάξωμε παρά μόνον τόν τρόπο και όχι το σφάλμα.»

Και 'ς το δεύτερο, «Θα σε ξαναιδώ γρήγορα, φίλε μου ακριβέ;» του έγραφε ο μελαγχολικός και φιλέρημος ποιητής. «Το φτωχό δωμάτιό μου δεν βλέπει τήν ώρα διάπλατη να σου ανοίξη τή θύρα του, έτοιμο όμως εύθυσ να ξανακλεισθή, και με σύρταις διπλούς, μόλις περάση το κατώ- φλι της ο ποθητός, ο γλυκύτατος ξένος του. Άλλο, όχι, δεν γίνεται' δεν ζη κανείς καλά παρά μόνος. Από τὰ τρυφερά μου χρόνια μου έκαμε πάντοτε εντύπωσι ο χωλός εκείνος θεός που είχε ρίξει από τους ουρανούς ή μητέρα του' έστεκε μες τόν κόρφο της θάλασσας δουλεύοντας δίχως κανείς να τόν βλέπη, δίχως αυτός άλλο ν' ακούη 'ς τή σπηλιά του τριγύρω παρά μόνον το απέ- ραντο πέλαγο που βοούσε.»

Άλλά και άλλη σχέσις, θλιβερή όμως αυτή και πικρή, έμελλε να μαρτυρήση τή σταθερή συμ- παθεια και αγάπη του Σολωμού προς τους Μαρκοράδες. Τήν 29 Απριλίου του 1852 έτελειόνα- ται ήμέραις του 'ς το άνθος της ηλικίας άλ- λος λαμπρός βλαστός της οικογενείας, ο Στυ- λιανός Μαρκοράς, υιός του Γεωργίου πρωτότο- κος. Αγαπούσε τήν ποίησι και αυτός όσο ο Γε- ράσιμος και είχε συνθέση στίχους ελληνικούς, όπου είχαν αξιωθή να λάβουν τόν έπαινο του ιδίου του Σολωμού. Το θλιβερό τέλος του νέου, που τόσαις λαμπραίς ελπίδες είχε έμπνευση του Σολωμού από τὰ πρώτα τρυφερά του χρόνια «με τήν ωραία τολμηρή του φυσιογνωμία,» έθρηνούσε ο αίσθαντικώτατος ποιητής εις ένα λυ- πητερό Ιταλικό του ήσυχια καταχωρισμένο 'ς τήν Έκδοσι (σελ. 335): «Ασπλαγχνή είχε δείξη ή Τύχη 'ς τόν Ποιητή «τὴ στοχαστικὴν εκείνην εἰδή, ὅπου χαρούμενο χαμογελοῦσε τὸ λουλουδί- τῆς νιότης,» και «τὴν ἀγνὴν ψυχὴν ποὺ ἐθησαύ- ριζε ἀγάπην, ποὺ μέσα 'ς τὰ βάθη της, ἂν ζη- τοῦσες, δὲν εὕρισκας χνάρι νὰ μὴν εἶναι ὠραίο,»

και «τὴ Δάφνη ποὺ μὲ πνοὴ ἐνὸς θεοῦ ἔγερνε πρὸς αὐτὸν κ' ἐψιθύριζε,» και τώρα μόνην ἄ- χαρη χάρι της ἔστεργε ή σκληρὴ «ποὺ ἦταν ἄλλου (1) και δὲν εἶδε ὁ ἀπαρηγόρητος ποιητὴς τὸ νεκρικὸ του κρεβάτι.»

Ο θάνατος του Στυλιανού και ή ανάγκη να παρηγορήση τόν θλιμμένον πατέρα έφερε τόν Γε- ράσιμο 'ς τήν πατρίδα, όπου έλαμπε 'ς τήν ακμή της ζωής της και του ζήλου της Τέχνης ή με- γαλοφυΐα του Σολωμού, όπου ο Μάντσαρος, ο Μουστοξύδης, ο Δελβινιώτης και ο Ιταλός Ρε- γάλδης και ο Δαλματός Θωμαζέος και τόσοι άλ- λοι έξοχοι και ξένοι και Έλληνες, έλεγες ότι 'ς αὐτὸν τὸν πρώτο σταθμὸ της Ἑλλάδος είχαν συναχθῇ γιὰ νὰ δώσουν ἕνα λαμπρὸ προεικόνισμα τῶν ἐλπίδων τοῦ μέλλοντος, ὅπου και οἱ ἐγκάρ- διοι φίλοι της νεανικῆς ηλικίας του με τὸσον ἄγχιον ἐνθουσιασμό, με τὸσην ἀφοσίωσι και λα- τρεία «ἐπιναν ὡσὰν δροσιὰ τὸν ἥχο τοῦ ἀθανά- του κορυδαλοῦ» κ' ἐδυνάμοναν καθημερινῶς τήν ψυχὴν με τὴ λατρεία της ἀληθείας, της τέχνης και της πατρίδος. Ὡς τὸ γλυκύτερο, τὸ χρυ- σότερο ἀπ' ὅλα της φαντασίας του τὰ ὄνειρατα ἀναθυμᾶται κ' ἐξιστορεῖται συχνὰ 'ς τοὺς νέους φί- λους του και ὁ Μαρκοράς τήν εἰκόνα τοῦ εὐτυ- χισμένου ἐκείνου καιροῦ, ζωγραφίζοντας με τὴ συνηθισμένη χάρι και θερμότητα τὰ λαμπρά και φυσικὰ και ἠθικὰ και πνευματικὰ χαρίσματα τοῦ μεγάλου Ζακυνθίου, τήν εὐγλωττην Ἱταλι- κὴν ὁμιλίαν του, θαυμαστὸ κράμα σοφίας και πλαστικῆς ὠραιότητος, ὅπου θαρροῦσες πῶς ἦταν, καθὼς εἶπε ὁ Ρεγάλδης, «ἀκαδημαϊκὸς λόγος με- λητημένος' τόσο ἦταν τὸ κάλλος της Ἱταλικῆς περιόδου, τόσο ὁ πλοῦτος και ή ζωὴ τῶν εἰκό- νων» τήν ὠραιότατη μορφή, τὸ μάτι ποὺ 'ς ταις συχναῖς στιγμαῖς τοῦ ὑψηλοῦ του ἐνθουσια- σμοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι φυσικὰ μαῦρο (φαινόμενον ἴσως μοναδικόν) ἔξαρνα ἐμαύριζε κ' ἄστραφτε τὸν ἀρμονικὸν τέλος ἐκείνον σύνδεσμο τοῦ νοῦ, της φαντασίας και τοῦ αἰσθήματος, ὅπου ἔκανε πάν- τοτε νὰ προβάλλη 'ς τὰ χεῖλη του πλαστικὴ και ή βαθύτερη ἔννοια, ἐνθυμίζοντας ὅ,τι ὁ ἴδιος ἔλεγε γιὰ τήν Ὀδύσειαν τοῦ Ὀμήρου, ὅταν τήν ἐπα- ρόμοιαζε με νερά «καθαρώτατα και ἔαστερα τόσο ποὺ ξανοίγεις 'ς τὸ βάθος τήν παραμικρότερη πέ- τρα, ἀλλ' ἂν θαρρεμένος βουτᾷς νὰ τήν πιὰ- σης, ὁ βυθὸς σοῦ ζεφεύγει.»

Με άλλη τόση γελούσιμη χάρι διηγείται και κάποια χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα τοῦ Σολωμοῦ.
— Ἐθραβεύθη 'ς τὸ διαγώνισμα, τοῦ ἔλεγε

(1) Ο νέος ἀπέθανε ταῖς ἡμέραις τοῦ Πάσχα ὁ Σο- λωμὸς ἐσυνήθιζε νὰ περνᾷ αὐταῖς ταῖς ἡμέραις 'ς τήν ἐξοχή.

μίαν ημέρα, ένα ποίημα του Ζαλοκώστα «Αρματωλοί και Κλέπται.»

— Αυτός είναι κλέφτης, απήντησεν άμέσως ό Σολωμός, πού έκλεψε τό σίγμα (!).

“Άλλη φορά έπεριπατούσαν μαζί και ό Σολωμός ώμιλούσε ένθουσιασμένος· έτυχε νά περάση ένας λογιώτατος και ίσως έχθρός του. «Παίρνουν από τούς γονείς, έφώναξεν εύθυσ θυμωμένος ό ποιητής, τά τάλλαρα σάν τόν άμμο, και άφίνουν 'ς τά μυαλά τών παιδιών μας άμμο».

Με φανερό αίσθημα εύγνωμοσύνης θερμής άναφέρει και τά ακόλουθα :

Καθώς αύξαινε ό ζήλός του, έστιχουργούσε συχνότατα ό Μαρκοράς και Έλληνικά και Ίταλικά, αλλά, ταπεινός και τότε όσο και τώρα, ούτε Έλληνικούς ούτε Ίταλικούς στίχους του έτόλμησε ποτέ νά του δείξη. Είχε συνθέση κάποτε ένα μικρό Ίταλικό ποίημα, όπου έφανερόνε θερμά και την άγάπη του προς την Ίταλία. Είδε τούς στίχους ό Ίταλός λόγιος Δόλλης, πρόσφυγας τότε 'ς την Κέρκυρα, και έπαίνεσε τού Σολωμού και την τέχνη και την εύαισθησίαν του νέου. “Ο Σολωμός έφανερώσε τού Μαρκορά την άγαθή γνώμη τού Ίταλού, αλλά τού έπρόσθεσε με άγάπη· «Έξακολούθησε θαρρετά τό δρόμο πού άρχισες, αλλά χωρίς νά προσέχης πολύ 'ς τούς επαινούς.»

* *

Τό πρόωρο τέλος τού Σολωμού έθρηνούσεν ό Γεώργιος Μαρκοράς με τά σεμνά εκείνα πλήν εγκάρδια λόγια τού Ίταλικού του Έπικηδείου, και

(1) Δηλαδή έγραψε Κλέπται αντί νά γράψη Κλέφταις· — “Ίσως πολλοί δέν γνωρίζουν τό ακόλουθο περίεργο Ίταλικό γράμμα τού Ζαλοκώστα προς τόν ‘Ρεγάδην, πού ό ίδιος ‘Ρεγάδης έτύπωσε, άλλ' ίσως άκόμη τότε ό Σολωμός δέν έγνωρίζε. «Μού έπροζήτησες μεγάλη χαρά γράφοντάς μου γιά τόν Σολωμό. Είν' ένας άνθρωπος μοναδικός πού έγώ λατρεύω από χρόνια. Είναι ό μόνος ποιητής πού θά έχη καλήχημά του μία μέρα αύτός ό άτυχής έπεσεμένος τόπος. “Αν οι συμπολίταις μου κάποτε μελετούν τά όλίγα και ταπεινά μου έργα, χρεωστώ τή χάρι τού Σολωμού. “Όταν έπρωτοδιάβασα τόν ‘Υμνο του, ποίημα γεμάτο ένθουσιασμό και φωτιά, αίσθάνθηκα ν' άρπάξωμαι in altra terra ed altro mar. Και όμως έγώ αίσθάνομαι άληθινή θλίψη όταν στοχάζομαι πού γιά μία παραξενιά (δικαιολογημένη όμως εις έναν τόπο πού δέν εκάλιεργούσε ποτέ την Έλληνική γλώσσα) αύτός ό τόπος δέν καθοβλίπει τό ύψος πού σήμερα δέχεται 'ς τή φιλολογία του όλο τό έθνος. Σ' κρίνεις με πνεύμα πολύ όταν ύποστηρίζεις ότι ή ανάγκη (!) νά μη καλλιεργήσωμε τή γλώσσα τού λαού είναι μία εξαίρεσις γιά την Έλλάδα. Πολλοί όροι μάς λείπουν και τούς αντικατασταίνουν άλλοι Ίταλικοί και Τούρκοι, και ή σύνταξις της άπομακραίνεται από τή γλώσσα μητέρα της. Μίαν ημέρα πρέπει (!) νά φθάσωμ' εκεί· είναι καλύτερα νά ταχύνουμε από τώρα τό βήμα. Ημπορώ νά σε βεβαιώσω ότι ό Έλληνικός λαός λαλεί σήμερα σχεδόν όπωσ ό συγγραφέις μας (!). Αύτά έγραφε ό ποιητής τού Συναπαντήματος, τού Φώτου και τής Φρόσως, τού Σπαθιού και τής Κορώνας !

ό θλιμμένος υίός σύγχρονα με ταις νεκρικοίς ‘Ωδαίς τού Πολυλά και τού Βαλαωρίτη έφανερόνε και αύτός τόν άμετρον πόνο του και μαζί τή λατρεία τής Τέχνης και την έλπίδα τού μέλλοντος τής άγαπημένης Έλλάδος, δημοσιεύοντας πρώτο από τά Έλληνικά του ποιήματα «Τό πρώτο Ψυχοσάββατο». Από τότε και άλλα του έσματα έπρόβαιναν κάθε τόσο 'ς τό φώς, άλλ' ή φήμη του, καθώς όλοι γνωρίζουν, έμεινε πολλά χρόνια περιωρισμένη σχεδόν εις τόν κύκλο τού τόπου του ή τής Έπτανήσου και τών όλίγων εκλεκτών φίλων, όπου ήξευραν νά ζυγίσουν τά έργα του. Η θερμή του ψυχή, εις αύτό τό διάστημα, δέν ήμπορούσε νά μείνη και δέν έμεινε ξένη τού θείου ένθουσιασμού πού εφλόγισε κάθε Έλληνική καρδιά 'ς την Έπτανήσο εις ταις ήμέραις τού γενναίου άγώνος της με την Αγγλική προστασία. Και εις αύτόν τόν άγώνα έμπήκε και αύτός, αλλά χωρίς νά κατεβή από τόν ήσυχον αιθέρα τής σφαίρας του, χωρίς ποτέ νά μολύνη τό πάθος του, και έδημοσίευσε και άλλα μικρά, πλήν δραστικά ποιήματα, και «Τά Κάστρα μας», άληθινόν αντίλαλο τού αίσθήματος τού λαού, πού εκαταχώριζε 'ς την εθνικώτατην «Αναγέννησι» ό σοφός της άρχισυντάκτης επαινώντας την «ώραία ποιητικήν έμπνευσι, πού άντανακλξ εις τά πλάσματα τής φαντασίας τό άδολο αίσθημα και τό ύψος τών εθνικών και κοινωνικών ιδεών, τόσο λαμπρά ώστε αύτό τό έσμα θά συναριθμηται με τά πολύτιμα κειμήλια τής χριστιανικής ποιήσεως.» Έδημοσίευσεν κατόπι τό ώραίο εκείνο τού «Ερχομού τού Γεωργίου Α'» και τόν «Όρκο» και την «Απλή και Καθαρεύουσα» και άλλα. Εγκάρδιοι φίλοι σπουδαίοι και άλλοι σοφοί Έπτανήσιοι δέν έλειψαν νά συστήσουν αύτά τά ποιήματα, αλλά κατά δυστυχίαν ή γλωσσική πρόληψις έβασίλευε άκόμη και ή σχολαστικότης και τό άδικο πάθος δέν έλειψαν νά φανερώσουν την ψυχρή καταφρόνια τους. “Ενα περιοδικό φύλλο τών Αθηνών «Χρυσάλλις» τού 1864, με τόν παλαιό μας εκείνον αδιόρθωτο χωρισμό τού περιεχομένου και τής μορφής, ενώ επαινούσε πολύ τά ευγενικά αίσθήματα και τόν πλούτο τών ιδεών τού «Ερχομού», εκατηγορούσε πικρά την «πτωχήν του Έπτανησιακήν διάλεκτον» (!), ως νά ήταν ποτέ δυνατόν νά συνυπάρχουν άχώριστα εις ένα καλλιτέχνημα πτωχία και πλούτος· και άλλο πολιτικό φύλλο, ό «Λαός», παρασυρμένο ίσως και από άδικαις και άνυπόσταταις πληροφορίαις, ύβριζε φροερά την «Απλή και Καθαρεύουσα» κ' επαράσταινεν άντεθνικόν τόν άνδρα, πού έμεινε πάντοτε άγνός και άμίαντος και ποτέ δέν εκατέβηκε 'ς τή λάσπη τής κοινής πολιτικής ένεργείας. Αλλ' ό Μαρκοράς δέν έχασε τό θάρρος· εύχαριστημένος 'ς την θερμήν έμφύχως ανθρωπών σπουδαίων, όσο ό Βράζιλας, ό Πολυλάς, ό

Τυπάλδος, ὁ Θωμαζέος,¹ καὶ ἐς τὴ γλυκεῖα παρρηγορία ποῦ δίνει ἐς τὸν ἄνθρωπον ἡ συναίσθησις τῆς ἀξίας του, ἐδειξε τόση μετριοπάθεια, τόση πραότητα, ὅσο γαληνός καὶ ἀτάραχος ἐδέχθησε κατόπι τοὺς γενναίους ἐπαίνους.

* *

Οἱ νέοι κριτικοὶ τοῦ Μαρκορά, ἂν θὰ κρίνουμε ἀπὸ τὴ θερμὴ συμπάθεια καὶ ἀγάπη ποῦ ἐξήγησαν γιὰ τὴν ποίησί του ὁμόφωνοι, μέσα ἐς τοὺς θερμότερους στίχους του, καθὼς ἐννόησαν τὸν ποιητὴ, βέβαια θὰ ἐμάντεψαν καὶ τὸν ἄνθρωπο. Ἦσυχο καὶ γαληνὸ καὶ σχεδὸν παντελῶς χωρισμένο ἀπὸ τοῦ κόσμου τὴν ταραχὴ ἐπέρασε καὶ περνᾷ τῆς ζωῆς του τὸ ρεῦμα. Ἄν ζητήσουμε εἰς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ὅ,τι κοινῶς ὀνομάζεται ἐνέργεια κοινωνικὴ, δύσκολα ἢ σπάνιο σχετικῶς θὰ τὸ εὕρωμε· ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐνέργειαι, καὶ πολὺ δραστηκαίς, ποῦ δὲν φαίνονται παρὰ μόνον ἐς τὰ μάτια μιᾶς φωτισμένης ψυχῆς, καὶ αὐτὴ τὴν ὑψηλότερη τάσι θὰ τὴν ἀναγνωρίσωμε καθαρώτερα εἰς τὰ κοινωνικά του ποιήματα, ὅπου κάποτε μὲ τόση δύναμι φανερόνεται, ὥστε ἀπὸ τοῦτο θὰ ἤμπορούσες νὰ συμπεράνης ποῦ δὲν θὰ ἦταν ἴσως εὐχαριστημένη νὰ κρύβεται καὶ νὰ ξεθυμαίνει μόνον ἐς τοὺς στίχους, ἂν ὁ ποιητὴς μας δὲν εἶχε αἰσθανθῇ πολὺ ἑνωρὶς καὶ πολὺ δυνατὰ τὴν ἀνάγκη νὰ μείνῃ ἀκούραστα καὶ σφιχτὰ κλεισμένος ἐς τὴ σφαῖρα του. Ὁμοίως τοῦ Σολωμοῦ εἰς αὐτό, — ποῦ ἀπομάχραινεν ὅσο ἤμπορούσε τὰ ἐξωτερικὰ ἐναντιώματα καὶ ἐπροσπαθοῦσε νὰ μείνῃ κλεισμένος ἐς τὴν εἰρήνῃ τῆς μοναξίας του, ὅχι ἀπὸ φυσικὴν ἀποστροφή του πρὸς τὴν ἐνέργεια, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἐβασάνιζεν ὁ φιλόανθρωπος φόβος μήπως ἡ ψυχὴ του, αἰσθαντικὴ ὥσάν καθαρώτατο κρύσταλλο ποῦ ὁ παραμικρός ἀχνὸς τὸ θολώνει, πειραχθῇ ἐς τὴν ἀγνή της ἐκείνη διάθεσι, ὅθεν ἀναβρῖζαν οἱ πνευματικώτατοι στίχοι του, — ἐπροσπάθησε πάντοτε καὶ ὁ Μαρκοράς, ἂν καὶ πολὺ ὀλιγώτερο ἤμπορεῖ νὰ τὸ κατορθώσῃ, ν' ἀποκλείσῃ τὸ πνευμά του μέσα ἐς τὸν κόσμον τῆς

ἐυγενικῆς φαντασίας του, ὅχι μόνον ἀπὸ φυσικὴν ἀνάγκη τῆς αἰσθαντικῆς του ψυχῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Σολωμός, δὲν ἐθεώρησε ποτὲ τὴν τέχνην του ὡς ἓνα παιγνίδι. Ἀφιερωμένος σταθερὰ καὶ ἡσυχὰ ἐς τὴ λατρεία της, ἐννοεῖ καὶ αὐτός καὶ αἰσθάνεται ζωντανὰ τὴν ὑψηλὴν τῆς ἀποστολῇ, καὶ τὸ μαρτυροῦν ὠραῖα καὶ ἄλλα μέρη τῶν ποιημάτων του καὶ ἴσως χαρκτηριστικώτερα οἱ ποῦ καὶ ποῦ σκοτεινοὶ καὶ συμβολικοὶ, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικοὶ στίχοι τῆς «Ἀμουσίας», ὅπου ὁ Ποιητὴς «φίλος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Σοφοῦ, ποῦ ζητᾷ μερόνυχτα τὴν Ἀλήθειαν, καὶ λατρευτὴς καὶ αὐτὸς τοῦ Θεοῦ τῆς ἡμέρας, παρασταίνεται ὅτι ἔχει μόνος τὴν ἀθάνατη χάρι νὰ καταστήσῃ αἰσθητὸ ἐς τοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς της, ἐνῶ τὰ χίλια σοφὰ Συστήματα ποῦ παλεύουν μ' ἄλλα τόσα, συχνά, σὰν ἥλιος φαίνεται, σκορποῦν ὡς χιόνια· ἐνῶ ὁ νοῦς ποῦ ποτὲ δὲν εὑρήκε κατ' ἐς τὸν μαγικὸν ἦχο τῆς ποιήσεως, μένει πάντοτε βυθισμένος ἐς τὴ νύχτα του».

* *

Ἀπὸ τὴν προσεκτικὴν ἀνάγνωσι τῶν ποιημάτων του, εἶπε κάποτε ὁ κ. Πολυλάς, φαίνεται ἡ πολυκαιρινὴ μελέτη τοῦ Δάντη. Ὅχι ὀλιγώτερο ἴσως φαίνεται εἰς αὐτὰ ἡ ἐξαιρετικὴ συμπάθεια ποῦ τρέφει ὁ Μαρκοράς γιὰ τὴν ποίησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μανζώνη, τοῦ δευτέρου ἐκείνου μεγάλου τῆς Ἰταλίας φωστήρος, ποῦ τόσο ἀγγελικὰ ἐζωγράφισε τὸ κάλλος τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως. Ἀγαπᾷ ὁμοίως ὁ Μαρκοράς ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς τὸν Ἀρίοστο, ἀπὸ τοὺς Γάλλους τὸν Ρασίν, ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς τὸν Σέικσπηρ, ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὸν Σίλλερ. Τί στοχάζεται καὶ αἰσθάνεται γιὰ τὴν ἐθνικὴν μας γλῶσσαν καὶ τὰ μνημεῖα της, ὅλοι γνωρίζουν. Ὁ Μαρκοράς συμπάθει βέβαια πολὺ ἐς τὸν ἀπλούστερο καὶ φυσικώτερον τύπον της, ἀλλὰ καὶ πολὺ φανερὴ εἶναι ἐς τὰ σοβαρώτερα ἔργα του ἡ προσπάθεια νὰ συμβιβάσῃ τὸν παρθενικὸν χαρακτῆρα της μὲ ταῖς ὑψηλαῖς ἀνάγκαις τῆς Τέχνης. Ὅθεν ἐννοεῖ καὶ αὐτός τὴν ἀνάγκη νὰ μείνῃ, ὅπως ἦταν ὡς χθὲς, σεβαστὴ ἡ ἐλευθερία της, καὶ ἀναφέρει συχνά εἰς τοὺς νέους τὰ σημαντικὰ λόγια τοῦ Θωμαζέου, ὅτι ὑπάρχουν καὶ οἱ σχολαστικοὶ τῆς δημοτικῆς (i pedanti della lingua volgare), ἐμπόδιο καὶ αὐτοὶ ὅχι μικρὸ τῆς ἀληθινῆς προσόδου τῆς ἐθνικῆς μας φιλολογίας.

1 Ὁ Θωμαζέος ἐθάρρυνε θερμὰ τὸν Μαρκορά, ὅσο καὶ ἄλλους ὑπερμάχους τῆς ιδέας τῆς φιλολογικῆς διαμορφώσεως τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσης. Ἐγνώριζε αὐτὸς καὶ ἀγαποῦσε τὰ κάλλη της ὅσο ὀλίγοι δικοὶ μας, καὶ ὅχι μόνον μὲ θαυμαστὴν εὐγλωττίαν ὑποστήριξε τὴν ιδέα, ἀλλὰ καὶ ἔγραψε τὴν ἀπλὴ γλῶσσαν μας ὠραιότατα. Εἶναι τοῦ Θωμαζέου ἡ λαμπρὴ μετάφρασις τῶν ᾠμάτων τοῦ Σερβικοῦ λαοῦ, ποῦ ἐδημοσιεύθη ἐς τὴν «Χρυσάλλιδαν» τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1864 καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σολωμός δικαίως ἐθαύμαζε. Ἐνα, τὸ συντομώτερον ἅπ' ὅλα, εἶναι τὸ ἀκόλουθον:

— Ἀγάπη μου τὸ στόμα σου τί τόσ' ὠραῖα μυρίζει;
Μὴν εἶναι ἀπὸ βασιλικό, τραντάφυλλο ἢ βιολέτα;
— Δὲν εἶναι ἀπὸ βασιλικό, τραντάφυλλο ἢ βιολέτα,
ἀπὸ ψυχῇ παρθενικὴ τὸ στόμα μου μυρίζει.

(1) Μερικοὶ, κριταὶ μάλιστα Ποιητικῶν Διαγωνισμάτων, δὲν θέλουν οὔτε μία λέξι ποῦ νὰ μὴν ἀκουσαν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸ στόμα καθ'αυτοῦ τοῦ λαοῦ, δηλαδή ἀπὸ τοὺς βοσκούς καὶ ταῖς βοσκοπούλας, δὲν θέλουν τέχνη ἐς τὴ σύνταξι, ἐνῶ καλοῦνται ἴσα ἴσα νὰ κρίνουν τὴν τέχνην δὲν θέλουν τοῦτο, δὲν θέλουν ἐκεῖνο, τί θέλουν ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, θαρρῶ, δὲν τὸ ξέρουν.

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΧΩ

Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ἡσυχώτερα καὶ μοναχικώτερα μέρη τῆς πόλεως, σχεδὸν ἀπόκεντρο, ἀερισμένο ἀπὸ μία καθαρὴ ἀλλὰ σχεδὸν ἀσύχναστη μικρὴ του πλατεῖα, μὲ τρία ἢ τέσσαρα εὐωδιαστικά περιβόλια τριγύρω, περικυκλωμένος ἀπὸ τὰ βιβλία του, ἀπὸ ταῖς εἰκόνας τῶν ἀγαπητῶν του καὶ τῶν πατέρων του, ἀπειράχτος, ἡσυχος, περνεῖ ἐς τὸ πατρικόν του ὁ ποιητής μας μελετώντας ἢ συνθέτοντας στίχους. "Ὁχι ἀδιάφορος, ὅχι ἀπρόσεκτος εἰς ὅ,τι ἔξω συμβαίνει, ἔχει χρεῖα τῆς ἡσυχίας του, γιὰ νὰ λαγαρίσῃ, νὰ οὐρανίσῃ τὰ πάθη του, νὰ καταρεύῃ συχνὰ ἐς τὴν ἐνθύμησι τῶν ποθητῶν ποῦ τὸν ἀρπαξεὶ ὁ θάνατος. Καὶ οἱ στίχοι ἀναβρύζουσιν τότε αὐτόματοι, καὶ ὁ ποιητὴς δὲν τοὺς γράφει, ἀλλ' ἔχει ἡ μνήμη του τὴν ἀξιοθαύμαστη δύναμι νὰ διατηρήσῃ ὁλόκληρο ποίημα καὶ μεγάλο ὅσο εἶναι ὁ "Ὀρκος χωρὶς νὰ τὸ γράψῃ παρὰ μόνον ὅταν εἶνε τελειωμένο. Προσπαθώντας νὰ πάντοτε νὰ μένῃ μακριὰ ἀπ' ὅ,τι ἡμπορεῖ νὰ τὸν ταραξῇ ἐς τὴν φιλόανθρωπον ἐργασία του, ἀλλ' ὅχι ποτὲ συνθροπός, ὅχι μι-σάνθρωπος, ὁμιλητικώτατος μάλιστα, καὶ ἱλαρὸς καὶ πρόσχαρος καὶ γλυκομιλῆτος τόσο, ὥστε νὰ ἐνθυμίζῃ τὸν ἄλλον γλυκύτατον ἐκείνον ἄνθρωπο, τὸν μακαρίτη Τυπάλδο, δὲν ἀμελεῖ ποσῶς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ περιποιητικώτατα δέχεται καὶ θερμύνει τοὺς νέους, ὅσοι μάλιστα καταγίνονται καὶ θερμὰ ἀγαποῦν τὰ γράμματα καὶ τὴν ποίησι.

Τὸ ἀξιαγάπητο ἦθος τοῦ Μαρχοῦ, τὴν ἐνδόμυχη φύσιν τῆς αἰσθητικῆς καὶ ἀγνῆς του ψυχῆς, πρέπει νὰ ζητήσετε ἐς ταῖς σελίδαίς ἐκείναις τῶν ἔργων του, ὅπου ἡ τέχνη ὀλιγώτερο φαίνεται, ὅπου τὸ αἶσθημα ἀληθινώτερο καὶ θερμώτερο ἐπετάχθηκε ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, καὶ τέτοια εἶναι πολλὰ μέρη τοῦ "Ὀρκου, ἡ γαληναῖς καὶ χαριτωμέναις στροφαῖς τοῦ Ἐρχομοῦ, ὁ ἐτοιμοθάνατος Σουλιώτης, τὸ Παράπονο πεθαμένης, οἱ θερμοί, οἱ καρδιοστάλαχτοι στίχοι τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης καὶ ἄλλα. Τὰ εὐγενικά ἐκείνα αἰσθήματα, ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος, ὁ πόθος τοῦ μεγαλείου τῆς, ἡ ἐπιθυμία τοῦ Καλοῦ καὶ τῆς Ἀρετῆς, ἡ λύπη, ἡ ἀγανάκτησις γιὰ τὰ κακά ποῦ τὴν πολιοῦν, καὶ ὅσα ἄλλα μᾶς μαγεύουν καὶ μᾶς ὑφόνουν εἰς τὰ ἁρμονικά του ποίηματα, δὲν εἶναι ὅχι γέννημα μόνον τῆς εὐλογημένης στιγμῆς τῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ καθημερινὴ πνοὴ τῆς ζωῆς του. Πλησιάζετε τὸν γοητευμένο ὅσο θέλετε ἀπὸ τὰ θέλητρα τῆς αἰθέρινης ἐκείνης ποιήσεως ἢ πραγματικότητος δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὴ νὰ ξεθωριάσῃ ποσῶς τὴν εἰκόνα ποῦ πρὶν τὸν γνωρίσετε ἢ φαντασίαν σας ἔπλασε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΣ

Ἡ πρόσφατος αὐτοκτονία τῆς γυναίκος, τῆς ἀναμνηθείσης εἰς σκανδαλώδη τινὰ ὑπόθεσιν, μᾶς ἐνεθύμισεν ἄλλην, ὀλίγω παλαιότεραν, νέου γνωστοτάτης οἰκογενείας, αὐτοκτονήσαντος ἐξ ἔρωτος. Τὰ δύο ταῦτα περιστατικά εἶνε τὰ μόνα ἐξέχοντα ἐν μέσῳ τῶν εὐτυχῶς ὀλίγων καὶ ἀσημάντων, τὰ ὅποια ἀναγράφει ἡ ἀθηναϊκὴ στατιστικὴ, μετὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην τοῦ προπαρελθόντος ἔτους ἐπιδημίαν. Εἰς τὸ ἐν ὁ τρόπος τοῦ ἐκουσίου θανάτου, εἰς τὸ ἄλλο τὸ αἷτιον αὐτοῦ, ἔκαμαν ὥστε νὰ συγκινήσωσι τὸ κοινὸν τὰ γεγονότα καὶ νὰ ἐπιβληθῶσιν ἐπὶ πολὺ τῶν σκέψεων καὶ τῶν συζητήσεων. Αἱ ἐφημερίδες ἐνέμειναν πάλιν εἰς λεπτομερείας. Κατ' αὐτὰς ἡ γυνὴ, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀπεπειράθη ἐπανειλημμένως νὰ κρημνισθῇ ἐκ τῶν παραθύρων τῆς φυλακῆς, ἡρνήθη ἐπιμόνως νὰ λάβῃ τὴν ἐλαχίστην τροφὴν, ἕως οὗ ἐπῆλθε τὸ οἰκτρὸν τέλος. Ἡ φιλοτιμία ἡ ὁ φόβος ἐπέβαλε τοῦτο εἰς τὴν ἀτυχῇ. Ἀφ' οὗ ἄπαξ εὐρέθη πεπλανημένη εἰς λαθύρινον ἐγκληματικόν, ἐν ᾧ ἐφοβεῖτο τίς οἶδε πόσας ἀτιμώσεις καὶ τιμωρίας, ἐζήτησε νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν, ἐξερχομένη συγχρόνως καὶ τοῦ κόσμου. Καὶ δὲν ἐξέλεξε μὲν ἴσως τὴν φρονιμωτέραν μέθοδον, ὁμοίαν πρὸς τὸν ἐκσπενδονίζοντα ἀπὸ τοῦ παραθύρου ποτὸν ὁμοῦ καὶ δοχεῖον, ἂν τυχὸν ἔσταξεν ἐντὸς μία δηλητηρίου σταγὼν πλὴν μετεχειρίσθη τὸ μόνον ἴσως θανάτου μέσον, τὸ ὅποιον ἀπέμενε εἰς τὴν ἀσθενὴ καὶ δεσμώτιδα γυναῖκα. Ἦτο ὡς μία ἐγκατάλειψις, παράδοσις ἐντελής, ἀφοπλισμός. Ἄνθρωπος ἀρνούμενος σκοπίμως καὶ ἐσκεμμένως τροφὴν, παρέχει μίαν εἰκόνα ἀπεγνωσμένου, ἐξηγνημένου ἐκ τῆς βιωτικῆς πᾶλης, παραδεδομένου εἰς παντὸς ἐχθροῦ τὴν διάκρισιν, μὲ τὰς χεῖρας ἀόπλους, ἐρριμμένας πρὸς τὰ κάτω. Ὅποια λύπη γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν, ὅταν ἡ ἀμελείκτος φαντασία ζωγραφίσῃ τὴν εἰκόνα ταύτην! Ἀ, εἶνε πολὺ σπαρακτικὸν τὸ θέαμα ἀνθρώπινου πλάσματος, τὸ ὅποιον ἀφ' οὗ ἡτύχησε τὸσον ἐν τῇ ζωῇ ὥστε νὰ ποθῇ τὸν θάνατον, ἀτυχεῖ κατόπι τόνου καὶ ἐν τῇ ἐλχογῇ του, ὥστε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αἰτίαν! Ἡ ἰδέα τῆς δειλῆς αὐτοκτονίας ἐν οὐδεμιᾷ ἴσως ἄλλῃ περιστάσει ἀναπηδᾷ ζωηρότερα, — ἀλλὰ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἡ ἰδέα τῆς ἀτυχίας καὶ τῆς ἐλεεινότητος πλήσσει βαθύτερον τὴν καρδίαν...

Ὁ νέος ἐπυροδόλησεν ἀπλῶς κατὰ τοῦ στήθους του. Ἀνδρικὸν κίνημα, γενναῖον, διεγείρον τὴν ἰδέαν τοῦ ἐνσυνειδήτου, τοῦ καθεαυτοῦ ἐκουσίου θανάτου, ἀλλὰ κοινὸν καὶ ἀνάξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, καταπλήσσον διὰ μίαν στιγμὴν ἀλλὰ μὴ διαπερῶν τὴν ψυχὴν, θαμβόνον διὰ τῆς λάμψεως καὶ τοῦ κρότου ἀλλὰ μὴ κατανύσσον διὰ τῆς εἰκόνης τῆς βραδείας καὶ μακροχρονίου δόξης. Πόση ὁμως συμπάθεια ἐνυπάρχει εἰς τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ! Ἦτο ἔρως πρὸς κόρην, ἔρως ἀτυχῆς προσκρούων κατὰ καλυμμάτων δυσυπερβλήτων. Ὁ νέος ὁ λύσας διὰ τοῦ πλουτοκράτου τὸ ἄλυστον, ἦτο πλούσιος, εὐφυῆς, ἀνεπτυγμένος. Ὁ κόσμος τὸν συνεπάθησε ζωηρῶς καὶ ὅλοι οἱ αἰσθηματαὶ ἐπεκρότησαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἐνθουσιῶδες τοῦ κινήμα, τὸ ἐλέγχον ἰδέας καὶ αἰσθή-